

FONÈTICA

[funé tikə]

La fonètica és la ciència que estudia els sons de la parla.

Aquests sons es produeixen amb l'aparell fonador.

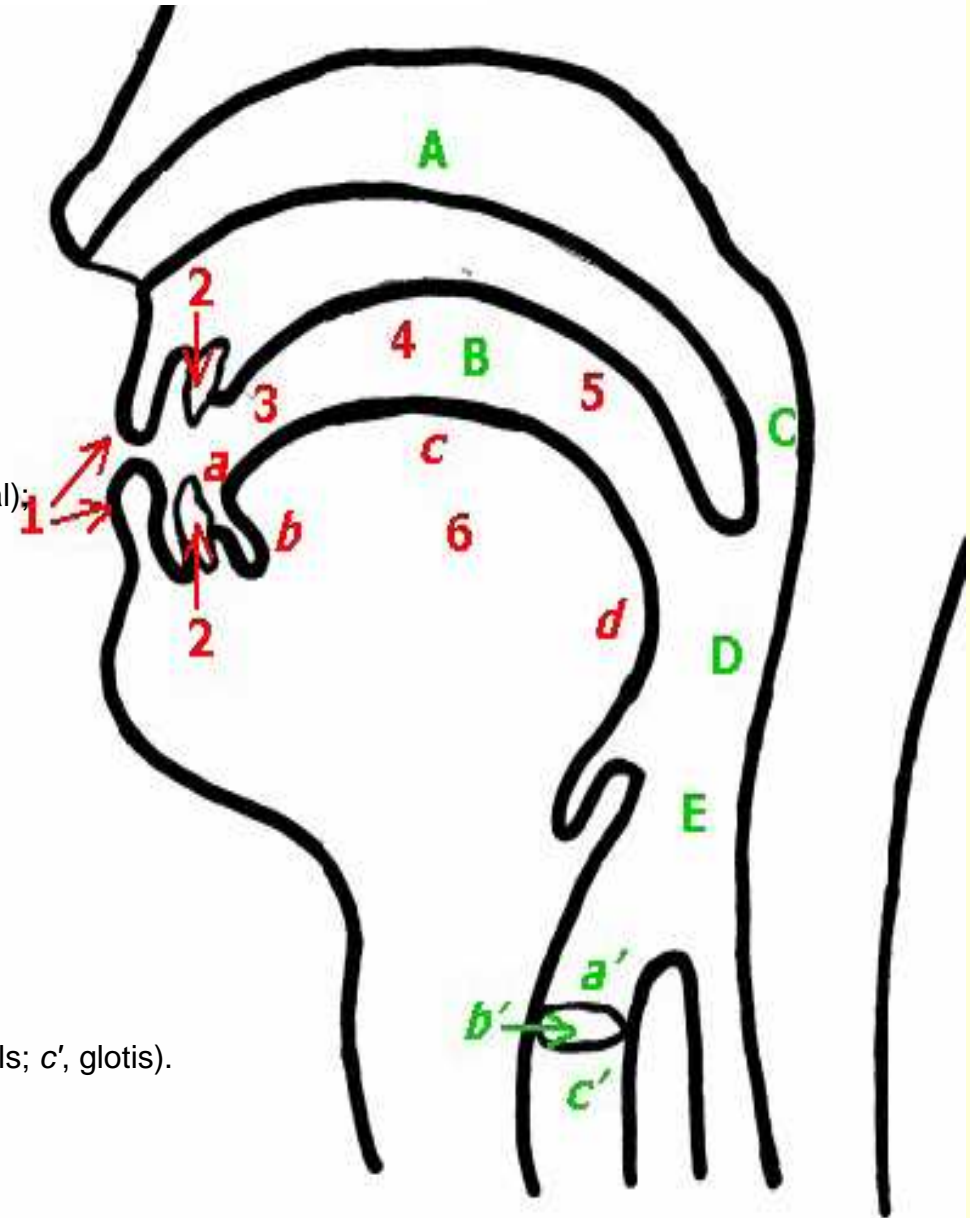
ARTICULADORS, CAVITATS I PASSATGES

ARTICULADORS:

- 1) llavis
- 2) dents incisives
- 3) regió alveolar
- 4) paladar
- 5) vel del paladar
- 6) llengua (a, àpex; b, làmina; c, dors; d, arrel lingual);

CAVITATS I PASSATGES:

- A) cavitat nasal
- B) cavitat oral
- C) passatge velofaringi
- D) cavitat faríngia
- E) passatge glotal (a', laringe; b', cordes vocals; c', glotis).

LES VOCALS

Les *vocals* són sons que es produeixen sense que la sortida de l'aire expirat trobi cap obstrucció.

- En català, totes les vocals són **sonores**:
es produeixen amb vibració de les cordes vocals.
- Generalment són **orals**:
s'articulen amb el vel del paladar en tensió,
bloquejant el pas de l'aire cap a la cavitat nasal;
- Ocasionalment poden esdevenir nasals en contacte amb consonants nasals en la seqüència fònica

Les vocals poden ser classificades a partir:

- del grau d'elevació i d'avançament de la llengua,
- de la posició plana o arrodonida dels llavis.

Tenint en compte el grau d'elevació de la llengua, les vocals es classifiquen en:

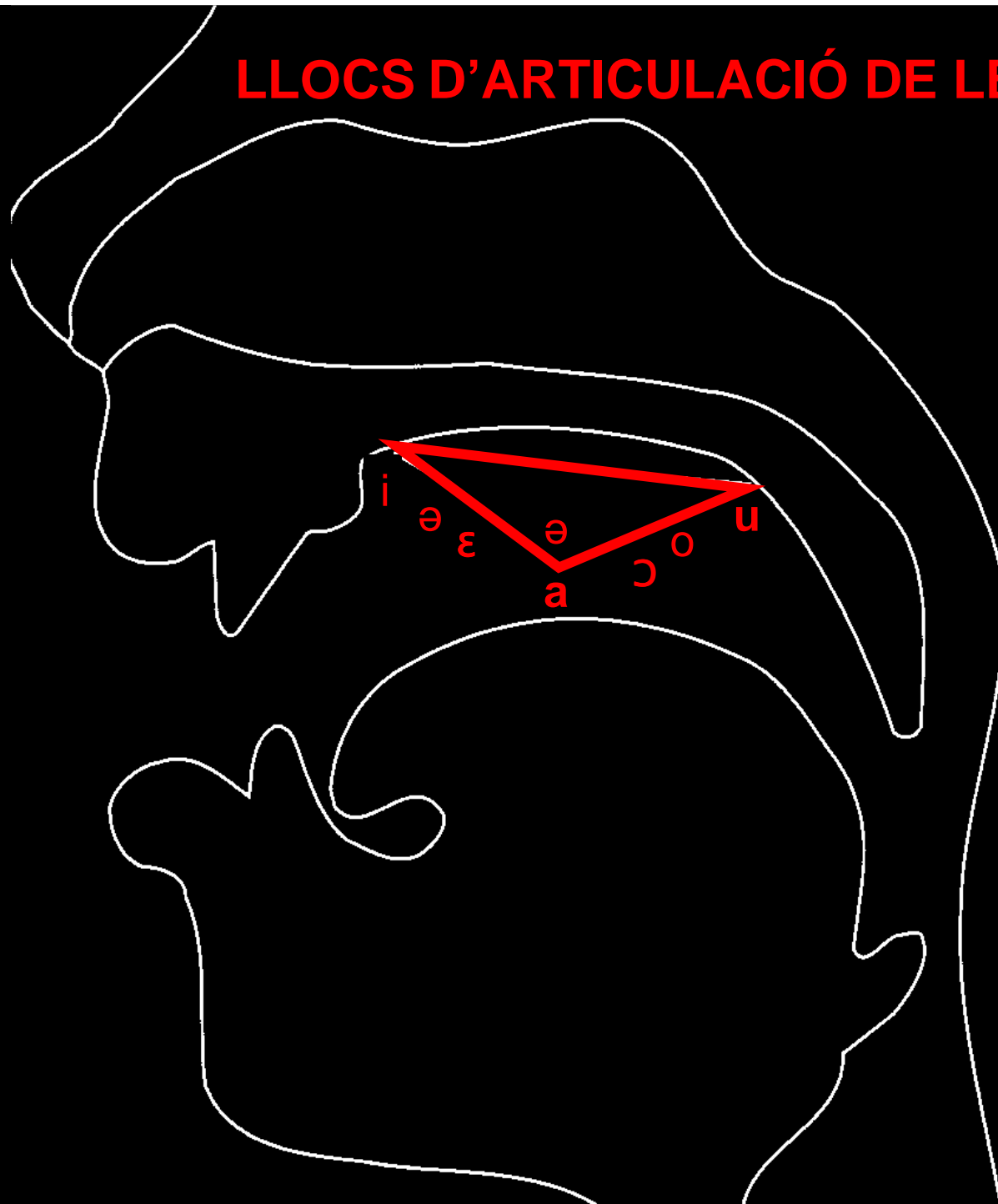
- altes* ([i] i [u]),
- mitjanes altes* ([e] i [o]),
- Mitjanes baixes* ([ɛ] i [ɔ]) i
- baixa* ([a]).

Partint del grau d'avançament de la llengua, es classifiquen en

- *anteriors* ([i], [e] i [ɛ]),
- *centrals* ([a] i [ə])
- *posteriors* ([u], [o] i [ɔ]).

Les vocals posteriors, a més, es produeixen amb *labialització* o arrodoniment dels llavis.

LLOCS D'ARTICULACIÓ DE LES VOCALS

LES CONSONANTS

Les consonants són sons que es produeixen amb una obstrucció de l'aire expirat en algun punt del tracte vocal.

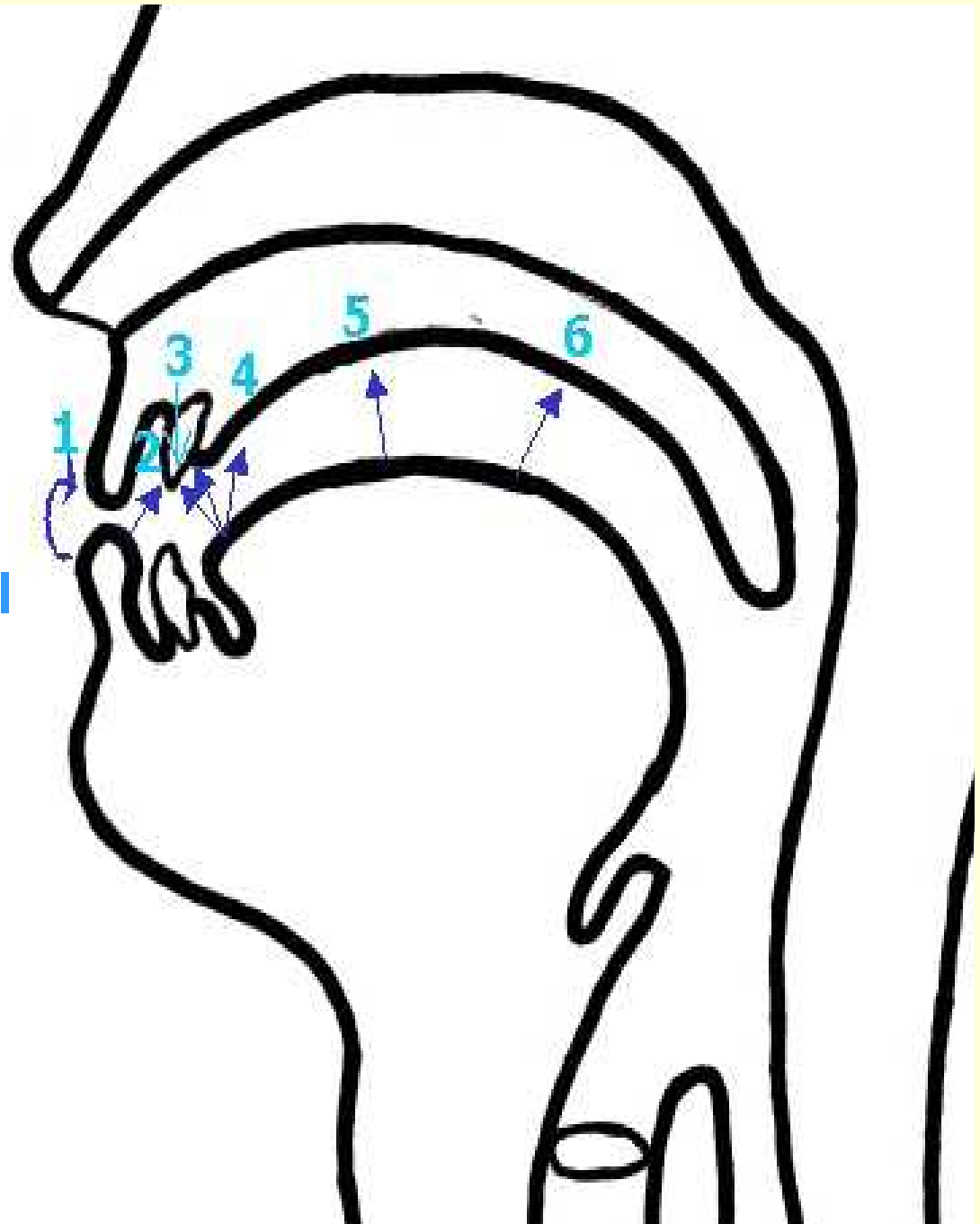
Les consonants poden ésser classificades a partir de trets relacionats amb el lloc i el mode d'articulació.

El *lloc d'articulació* és el punt del tracte vocal on es produeix l'obstrucció al pas de l'aire, i permet classificar les consonants en:

**BILABIALS, LABIODENTALS, DENTALS,
ALVEOLARS, PALATALS i VELARS**

LLOCS D'ARTICULACIÓ DE LES CONSONANTS

- 1) bilabial
- 2) labiodental
- 3) dental i interdental
- 4) alveolar
- 5) palatal
- 6) velar

<i>Consonant</i>	<i>Exemples</i>	<i>Consonant</i>	<i>Exemples</i>
[p]	pare, ceptre, Capçanes, dubte, cap, cub	[ŋ]	blancor, Francolí, llenca, congre, unglà
[b]	Biar, bou, ambició, combat	[l]	Linyola, literatura, lira, ala
[β]	abadia, esbart, voleibol	[r]	rambla, enrabià, Manresa, arrap
[f]	Falset, festa, cofre, diftong, triomf	[r̄]	mare, cremar, caire, roure, Montuïri
[v]	valer, Valls, avisar, envà, afgà	[s]	son, cera, Guissona, Eivissa, tassa, adreça, Corçà, Pollença, pas, jaç
[t]	terra, Tous, atac, artèria, fet	[z]	ase, Osona, Ganesa, rosa, trànsit, enze, Olzinelles, zinc
[d]	dau, sandàlia, síndria	[ʃ]	xarop, xeringa, mixeta, Tuixén, caixa, peix, guix, Flix
[ð]	cada, esdeveniment, aïdar	[ʒ]	Jesús, Gelida, flagell, verge, caixmir
[k]	cor, quatre, què, kurd, Pacs, Caldes d'Estrac, cuc, pròdig	[ts]	potser, pots, adscripció
[ɣ]	figa, Figueres, esgotar, amargor, aigua	[tʃ]	txeca, cotxe, Garrotxa, Andratx, despatx, Càlig, mig, Molig, Tírig, puig
[m]	mare, estimar, plom	[dʒ]	calitja, platja, fetge
[ŋ]	àmfora, infermer, confirmar	[ʎ]	llàntia, Ulldecona, cullera, Pallejà, Esponellà, Palafrugell, ull, vell
[n]	nom, enemic, Peníscola, ensabonar, ven	[j]	làtova, iugoslau, Juià, maia, Alcoi, heroi
[ɲ]	nyora, penyora, Ontinyent, Perpinyà, Fortaleny, guany	[w]	uadi, guarda, quant, cauen, Güell, web

El mode d'articulació permet de classificar les consonants segons:

- el tipus d'impediment que troba l'aire expirat
- l'estat del *passatge velofaringi*
- l'estat del *passatge glotal*

Atenent a l'estat del passatge velofaringi, les consonants poden ésser *nasals* o *orals*:

- les **nasals** es produeixen amb abaixament del vel del paladar de manera que l'aire surt simultàniament tant per la **cavitat nasal** com per l'**oral**.

- les **orals**, en canvi, es produeixen amb el vel de paladar elevat i tocant la faringe, de manera que l'aire surt **exclusivament** per la **cavitat oral**.

Atenent a l'estat del passatge glotal, les consonants poden ésser **sordes** o **sonores**:

- en el primer cas, es produeixen sense vibració de les cordes vocals,
- en el segon, amb vibració.

Atenent al tipus d'impediment efectuat en la cavitat oral, les consonants poden ésser:

OCCLUSIVES
FRICATIVES
AFRICADES
APROXIMANTS
BATEGANTS
VIBRANTS
LATERALS

AFI - fonemes i al·lòfons del català

sons consonàntics

AFI	bilabials	labio-dentals	dentals	alveolars	pre-palatals	palatals	velars	labio-velar
nasals	m	ɱ		n		ɲ	ŋ	
oclusius	p b		t d				k g	
	β		ð				ɣ	
fricatiu		f v		s z	ʃ ʒ			
africats				ts dz	tʃ dʒ			
vibrant				r				
bategant				ɾ				
laterals				l		ʎ		
aproximants						j		w

DEPARTAMENT LLENGUA CATALANA

Setembre - 2008